

Book review: Somatic Experience in Psychoanalysis and Psychotherapy

Somatic Experience in Psychoanalysis and Psychotherapy By William F. Cornell (Routledge, 2015)

סקירה ע"י: ד"ר מאיה וולקן

נוספים הקוראים למטפלים ללמוד את "שיח הגוף", לפתח אוריינות גופנית (body literacy) תוך הדגשת הצורך ביצירת שפה נוספת לשפה הפסיכודינמית הקלאסית (Shaw, 2003; Sletvold, 2011, 2014).

בנוסף, מחקרים מראים כי ישנם חסרים תיאורטיים וקליניים ביישום ההבנה הסומטית בתוך המפגש הטיפולי, ולמעשה, נוצר מצב פרדוקסאלי, שבו גם כאשר קיימת מודעות סומטית גבוהה ונעשה שימוש בכלים גופניים-תנועתיים לאבחון וטיפול, ההיבטים הגופניים של חווית המטפל נעדרים מעיבוד הפגישה, מסיכומיה, מההדרכה, מהטיפול האישי של המטפל (Vulcan, 2013), ולמעשה, הגוף **הקונקרטי** נעדר, והשיח רק נסוב אודותיו. בספרו מדגים קורנל אופנים שונים לפיתוח עבודה שבה הגוף נוכח ואינו רק "מדובר", עבודה אשר במהלכה הערוצים הגופניים, קוגניטיביים, חושיים וסימבוליים, נמצאים זה ליד זה, ללא ההיררכיה ההגמונית של קוגניציה וסימבוליזציה מעל לכל.

לאורכו של הספר בוחן קורנל כיצד שני הגופים באינטראקציה שותפים בטקסט הטיפולי, לצד ולפני המילים. הוא מתמקד באופני התקשורת והקשר בתוך המפגש הטיפולי – ביחס בין מה שמועבר (הטקסט) לבין האופן בו הוא מועבר (מילה, תנועה, תחושה, דימוי) ובהתערבות ברובד הגופני-קונקרטי. לדידו:

Patients may need...for the therapist to enter more directly...into the literal syntax and action of the patient's sense and gesture, not in an unconscious enactment, but in a conscious, intentional provision of a wordless, somatic containing, structuring, or formative function (p. 12)

קורנל עצמו הוכשר בשיטות ניאורייכניניות ובספר זה הוא מנסה לחבר מרכיבים אלו יחד עם הפרספקטיבה הפסיכואנליטית העכשווית, מתוך אמונה כי כל דיסציפלינה

נושא הגוף, אשר היה בעבר נחלתם הבלעדית של המטפלים בשיטות ממוקדות-גוף, מתעורר בשנים האחרונות גם בתוך השיח הפסיכולוגי-דינאמי. הגוף בטיפול הופיע כגרעין מושגי בראשית התפתחותה של הפסיכואנליזה (Freud, 1912), אך מעולם לא היה בקדמת הבמה, וההתמקדות המילולית של הטיפול הפסיכואנליטי והפסיכודינמי כפי שהתפתחו במהלך רוב המאה ה-20, הדירה את הגוף לשוליים. מתחילת שנות ה-80, חזר נושא הגוף לשיח הטיפולי והתיאורטי, בעיקר בהקשר של מושגים אנליטיים קלאסיים (כגון העברה נגדית ואמפתיה) אשר נוסף להם היבט גופני, אולם עניין זה בא לביטוי בעיקר ברובד התיאורטי והגוף, כמרכיב מרכזי וקונקרטי בתהליך הטיפולי, טרם נחקר דיו (Vulcan, 2009, 2016).

כמו כן, בשנים האחרונות עולה ביתר שאת משמעות הממד הסומאטי של עבודת המטפלת, מודעות המטפלת לגופו/ה שלה/ה, המאפשרת לו/לה להתחבר לתהליך הטיפולי של המטופל ולמרחב הבין-סובייקטיבי בטיפול. יש לציין, כי המודעות לתחושות גופניות אינה אוטומטית או טריוויאלית, אלא תלויה ברמת המודעות הגופנית, הן של המטפל והן של המטופל, וביכולת לתרגם מודעות זו לתובנות רלוונטיות. תובנות אלה משמעותיות לכל העוסקים בטיפול, קל וחומר למטפלים באוריינטציית גוף-נפש ולמטפלים באמצעות הבעה ויצירה. ולכן, לאור ההכרה כי עיבוד התהליך הטיפולי מתרחש במקביל ברבדים שאינם מילוליים, החשיבה על הפגישה הטיפולית מתוך פריזמה מילולית בלבד עלולה להוות מבט חלקי, ולהביא לאבדן או טשטוש המשמעות המקורית של האינטראקציה.

ספרו של ויליאם קורנל (William Cornell) *Somatic Experience in Psychoanalysis and Psychotherapy* (2015) הכתוב בבהירות ובשפה קולחת, הינו צעד משמעותי בכיוון זה, בעודו שואף לסייע באיחוי הפיצול הקרטזיאני בין הגוף והנפש באמצעות מבט הוליסטי המבקש להחזיר את הגוף הקונקרטי, המודר, לתוך המפגש הטיפולי. ובכך, קורנל מצטרף לקולות

פרק 8 "Rough and Tumble: Sensing, Playing and Maturational" – מתמקד בפונקציית המשחק והיבטיו הטיפוליים הגופניים, בדגש על משחק חקרתי סנסו-מוטורי.

פרק 9 "Take Me: Erotic Vitality and Disturbance" ו**פרק 10** "Why Have Sex? Character, Perversion and Free Choice" – עוסקים במיניות בוגרת, ובעיקר מהיעלמותה מן התיאוריה הפסיכואנליטית העכשווית ומהפסיכותרפיה. קורנל מבקר השמטה זו, וקורא להנכחה של איכויות המיניות הבוגרת, הן של המטפל והן של המטופל, לצד התיאוריות המתמקדות ביחסי הורה-תינוק והקבלתם ליחסי מטפל-מטופל, יחסי אמפתיה ומודלים של התקשרות. בהמשך מתמקד הדיון במושג הסטייה, בעוד הכותב מציע בחינה מחודשת של מושג זה.

לאורך הפרקים מציג קורנל וינייטות חיות ומפורטות מעבודתו בכנות מרגשת, בעודו נוגע בסוגיות רבות המעוררות דיון. חשוב לציין כי בעוד שבספרות המסורתית דוגמאות להתערבויות גופניות מתארות בדרך כלל עבודה עם מטופלים גרסיביים, קונקרטיים (עבודה המתאפיינת בתכנים ראשוניים, בגבולות אגו חלשים, עם מטופלים ללא יכולת המללה ו/או הפשטה גבוהה ובעיות בקשר בין-אישי), העמדה בה נוקט קורנל היא שונה. הנחת היסוד הינה:

That human beings can bear deep and sustaining meaning through the capacity for deep and sustained bodily experience, that our bodies in their sensate and sexual capacities are powerful resources for psychic growth. Our bodies are not simply prisons full of primitive debris or mechanical neuromuscular machines. Our bodies provide us fundamental means for self-development and contact with others (p. 1).

נראה לי כי ספר זה עשוי להעשיר הן את הידע התיאורטי והן את הפרקטיקות הקליניות של מטפלים מאסכולות שונות. כפי שקורנל כותב: "התעמקות בחוויה הגופנית יכולה להעניק לנו גשר בין מחוזות הבלתי נודע לבין היכולות המודעות שלנו להבין, לבחור, לפעול ולחיות" (עמ' 1, תרגום שלי).

תועשר מן השנייה. לצד הסקירה ההיסטורית של התפתחות התיאוריה של וילהלם רייך (Wilhelm Reich), קורנל סוקר את הבסיס הגופני בתיאוריה של דונלד ויניקוט (Donald Winnicott), כריסטופר בולאס (Christopher Bollas), גיימס מקלכלין (James McLaughlin) ואחרים. הספר ערוך באופן המאפשר לקורא לבחור את מוקד העניין שלו, כאשר כל פרק מכיל את המארג הגופני/נפשי במסגרת העבודה הטיפולית.

פרק 1 "My Body is Unhappy" – מציג שתי וינייטות הממחישות את עבודתו של המחבר בתנועה ובמגע. התערבויותיו הטיפוליות כוללות, בין היתר, תיאור מילולי של החוויה הגופנית, תנועה חקרית, מגע ישיר, הדרכה ב"כאן ועכשיו" ועוד.

פרק 2 "The Radical and Tragic Vision of Reich" – במסגרתו קורנל סוקר את חייו, עבודתו וחזונו של וילהלם רייך. הוא עוקב אחר התפתחות התיאוריה ופועלו של רייך לצד תיאוריה של אנליטיקאים נוספים אשר התייחסו לגוף, כדוגמת כריסטופר בולאס, דונלד ויניקוט וגיימס מקלכלין.

פרק 3 "To Enter a Gesture as Though a Dream" – מציע דיון מפורט בעבודתו של גיימס מקלכלין, פסיכואנליטיקאי אשר עבר הכשרה קלאסית וכתב בהרחבה על מקומה של החוויה הגופנית בתוך המסגרת האנליטית המסורתית. הפרק מתמקד באילוצי הפרספקטיבה הקלאסית בהקשר זה.

פרק 4 "Touch Enactment or Touch Analysis?" – עוסק בשאלת המגע ותפקידו בפסיכותרפיה.

פרק 5 "Alien Bodies: The Search for Desire" – מעמיק את הדיון במגע כחלק מן הטיפול הפסיכותרפויטי. הכותב מתאר מקרה מהקליניקה שלו (מקרה אשר פורסם בעבר בכתב עת העוסק בלימודי מגדר "Studies in Gender and Sexuality"), לצד דברי ביקורת ופרשנויות של הפסיכואנליטיקאית סו שפירו, הטוענת כי יש להכשיר ולהדריך פסיכואנליטיקאים להתייחס למגע מאשר להסתמך על הפניות למטפלים האמונים על עבודה מסוג זה.

פרק 6 "Traces of the Other: Encounters with Character" – מציע בחינה מחודשת ומעובדת של התיאוריה של רייך לאור התפתחויות בשדה הפסיכואנליטי התייחסותי.

פרק 7 "The Silent Call: Reich, Winnicott, and the Interrupted Gesture" – עוסק בלאקונות ובהימנעויות התיאורטיות של ויניקוט ורייך; ויניקוט נמנע מן העיסוק במיניות ואילו רייך מן העיסוק האינטרסובייקטיבי – ההתייחסותי. קורנל מדגים כיצד כל אחת מן הגישות הייתה נתרמת מן השנייה.

- Cornell, W. F. (2015). *Somatic experience in psychoanalysis and psychotherapy: In the expressive language of the living* (Vol. 68). Routledge.
- Shaw, R. (2003). *The Embodied Psychotherapist*. London: Brunner-Routledge.
- Sletvold, J. (2012). Training analysts to work with unconscious embodied expressions: Theoretical underpinnings and practical guidelines. *Psychoanalytic Dialogues, 22*(4), 410-429.
- Sletvold, J. (2014). *The Embodied Analyst: From Freud and Reich to relationality*. Routledge.
- Vulcan, M. (2009). Is there any body out there?: A survey of literature on somatic countertransference and its significance for DMT. *The Arts in Psychotherapy, 36*(5), 275-281.
- Vulcan, M. (2013). Crossing the somatic-semiotic divide: The troubled question of dance/movement therapists (DMTs) professional identity. *The Arts in Psychotherapy, 40*(1), 6-19.
- Vulcan, M. (2016). "I'm a translating body": Therapists' experiences working with children diagnosed with autism spectrum disorder. *Journal of Psychotherapy Integration, Vol 26*(3), 326-337. <http://dx.doi.org/10.1037/int0000026>